

УДК 341

DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v2.2025.29>**А. М. Ігнатченко**

*аспірантка кафедри міжнародного та європейського права
Державного некомерційного підприємства
«Державний університет «Київський авіаційний інститут»
orcid.org/0009-0009-6625-4234*

ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ КОРУПЦІЙНИХ ДІЯНЬ

Стаття присвячена аналізу міжнародно-правових підходів до криміналізації корупційних діянь на основі основних міжнародних документів, зокрема Конвенцій ООН та Ради Європи. Особливу увагу приділено ключовим ознакам корупційних правопорушень, таким як умисел та неправомірна вигода, які є необхідними для визначення діянь як корупційних у контексті міжнародного права. Стаття розглядає конкретні положення, що містяться в Конвенції ООН проти корупції та Конвенції Ради Європи, які окреслюють важливість включення умислу у кваліфікацію злочинів і необхідність криміналізації таких діянь у національних правових системах.

Одним із важливих аспектів, що підкреслюється у статті, є необхідність врахування широкого спектра неправомірних вигод, що можуть бути запропоновані публічним службовцям або іншим особам з метою вчинення певних дій або бездіяльності. Автор зазначає, що міжнародні документи не дають чіткого визначення терміну «неправомірна вигода», проте через відкритий перелік вигод, що включає матеріальні та нематеріальні переваги, забезпечується достатня гнучкість у кваліфікації корупційних діянь.

Важливим аспектом, який також висвітлюється в статті, є міжнародний характер корупції, що призводить до необхідності узгодження зусиль на міжнародному рівні для боротьби з корупцією як з транснаціональним злочином. Автор зазначає, що корупція, як частина організованої злочинності, не є лише національною проблемою, але має серйозні глобальні наслідки, що потребує міжнародного співробітництва і розробки спільних правил боротьби з корупційними правопорушеннями. Зокрема, акцентується увага на необхідності створення міжнародного інструменту для боротьби з транскордонною корупцією, оскільки існуючі міжнародні норми не охоплюють всі можливі форми цього явища.

Особлива увага приділяється аналізу практики Європейського Союзу, де створено спільну антикорупційну політику. Важливим є те, що корупційні діяння, вчинені в межах ЄС, завдають шкоди не лише окремим країнам, а й самій організації, що зумовлює необхідність застосування спільних правил і кримінальних санкцій для боротьби з цим явищем.

Стаття також зазначає, що в міжнародному праві корупція розглядається не лише як внутрішньодержавне правопорушення, але й як глобальна проблема, що потребує відповідних заходів на міжнародному рівні. Це включає боротьбу з підкупом іноземних публічних посадовців, а також іншими міжнародними злочинами, що мають елемент корупції. Автор підкреслює, що корупційні правопорушення, вчинені за межами юрисдикції держави-учасниці, повинні підлягати кримінальному переслідуванню згідно з національним законодавством країни, в якій злочин був скоєний.

Підсумовуючи, автор зазначає, що хоча на сьогодні не існує єдиного загальноприйнятого поняття корупції на міжнародному рівні, існує чітке уявлення про основні ознаки корупційних правопорушень. Такі ознаки включають умисел особи, неправомірну вигоду, наявність конкретних суб'єктів (наприклад, публічних посадовців або міжнародних організацій) і типи дій, які можуть бути кваліфіковані як корупційні. Оскільки існує велика різноманітність національних правових систем, міжнародно-правове регулювання повинно бути достатньо гнучким, щоб охопити всі форми корупційних правопорушень і забезпечити ефективну боротьбу з ними на глобальному рівні.

Ключові слова: корупція, міжнародне співробітництво, боротьба з корупцією, протидія корупції, ознаки корупції.

Ignatchenko A. M. PROBLEMS OF INTERNATIONAL LEGAL CRIMINALIZATION OF CORRUPTION OFFENSES

The article is dedicated to analyzing international legal approaches to the criminalization of corruption offenses based on key international documents, particularly the UN and Council of Europe Conventions. Special attention is given to the essential features of corruption offenses, such as intent and illicit benefit, which are necessary for defining acts as corrupt under international law. The article examines specific provisions contained in the UN Convention against Corruption and the Council of Europe Convention, which outline the importance of including intent in the qualification of crimes and the need for the criminalization of such acts in national legal systems.

One of the important aspects highlighted in the article is the necessity to consider a wide range of illicit benefits that may be offered to public officials or other individuals for the purpose of performing specific actions or omissions. The author notes that international documents do not provide a clear definition of "illicit benefit," but through an open list of benefits that includes both material and immaterial advantages, sufficient flexibility is provided for the qualification of corruption offenses.

Another important aspect addressed in the article is the international nature of corruption, which leads to the need for coordinated efforts at the international level to combat corruption as a transnational crime. The author points out that corruption, as part of organized crime, is not only a national problem but also has serious global consequences, requiring international cooperation and the development of common rules to address corruption offenses. In particular, emphasis is placed on the necessity of creating an international instrument to combat cross-border corruption, as existing international norms do not cover all possible forms of this phenomenon.

Special attention is given to the analysis of the European Union's practices, where a common anti-corruption policy has been developed. It is important that corruption offenses committed within the EU not only harm individual countries but also the organization itself, necessitating the application of common rules and criminal sanctions to combat this phenomenon.

The article also notes that, in international law, corruption is regarded not only as a domestic offense but also as a global issue requiring appropriate measures at the international level. This includes the fight against the bribery of foreign public officials, as well as other international crimes involving an element of corruption. The author emphasizes that corruption offenses committed outside the jurisdiction of a state party should be subject to criminal prosecution under the national legislation of the country where the crime was committed.

In conclusion, the author states that while there is currently no universally accepted definition of corruption at the international level, there is a clear understanding of the main features of corruption offenses. These features include the intent of the individual, illicit benefit, the presence of specific subjects (e.g., public officials or international organizations), and types of actions that can be classified as corrupt. Since there is significant diversity in national legal systems, international legal regulation must be sufficiently flexible to encompass all forms of corruption offenses and ensure effective global efforts to combat them.

Key words: corruption, international cooperation, anti-corruption, countering corruption, signs of corruption.

Постановка проблеми. Невпинний розвиток та трансформація суспільних відносин, а також постійно зростаючі виклики в економічній, політичній та соціальній сферах, вимагають впровадження ефективних механізмів для запобігання та припинення корупційних правопорушень. Проте, попри численні зусилля на міжнародному рівні, відсутність чітких та уніфікованих критеріїв для визначення корупції, а також прогалини в національних та міжнародних правових системах, що регулюють боротьбу з цими злочинами, залишають велику кількість питань без належного врегулювання. Важливим є те, що незважаючи на існування численних угод та декларацій, низька ефективність правових механізмів боротьби з корупцією часто призводить до затягування процесів та недостатньої відповідальності за корупційні діяння.

Мета статті – Окреслити сучасні проблеми визначення корупції та протидії корупційним правопорушенням у національному законодавстві України та міжнародно-правових актах щодо запобігання корупції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання корупції, її природи, причин та шляхів подолання завжди займали і займають належне місце у наукових дослідженнях. Різні аспекти вивчення та розв'язання цієї проблеми висвітлено у працях В. Авер'янова, О. Андрійко, О. Бандурки, А. Гайдука, В. Гаращука, В. Гіжевського, Р. Калюжного, М. Камлика, С. Ківалова, А. Комзюка, В. Марчука, М. Мельника, Є. Невмержицького, О. Негодченка, С. Рогульського. Окремо слід виділити праці останніх років таких вчених, як І.С. Нуруллаєв, Є.О. Алісов, Б.М. Головкін, В.В. Белєвцева, О.В. Клок, С.Ю. Лукашевич, В.В. Мартиновський, В.Я. Настюк, М.В. Романов, М.І. Хавронюк, О.М. Шевчук, у яких висвітлюється сучасний стан справ у сфері запобігання корупції.

Виклад основного матеріалу. Конвенція ООН проти корупції також передбачає умисність як один із критеріїв криміналізації діяння. Ця озна-

ка притаманна майже всім злочинним організаціям. Наприклад, у статті 15 Конвенції ООН проти корупції зазначено: «а) обіцянка, пропозиція або надання, особисто чи через посередника, неправомірної вигоди державній посадовій особі або іншій фізичній чи юридичній особі з метою вчинення такою посадовою особою будь-якої дії або бездіяльності при виконанні нею своїх службових обов'язків; б) вчинення будь-якої дії або бездіяльності при виконанні нею своїх службових обов'язків». (б) вчинення дії або бездіяльності при виконанні своїх службових обов'язків [1].

Конвенція РЄ про кримінальну відповідальність також вказує на те, що криміналізації підлягають діяння, вчинені умисно. Наприклад, у статті 2 Конвенції зазначено, що кожна Держава-учасниця вживає законодавчих та інших заходів, необхідних для визнання у своєму внутрішньому законодавстві злочином умисну обіцянку, пропозицію або надання будь-якою особою, прямо чи опосередковано, неправомірної вигоди державній посадовій особі або будь-якій іншій особі з метою вчинення такою посадовою особою будь-якої дії або бездіяльності при здійсненні нею своїх функцій Закон зобов'язує.

Таким чином, міжнародно-правовий характер поняття корупції передбачає наявність умислу або наміру як обов'язкової ознаки для криміналізації корупційного злочину.

Іншою ознакою є неправомірна вигода або перевага, що надається службовій особі за вчинення чи невчинення певної дії або бездіяльності при здійсненні нею публічних повноважень (службових обов'язків, публічної відповідальності).

Поняття неправомірної вигоди прямо не розкривається в міжнародних документах. Однак низка документів наповнює це поняття змістом, наприклад, стаття 6 Міжамериканської конвенції, через публічний перелік таких вигод або переваг. Тут поняття вигоди або переваги трактується дуже широко і включає як конкретно визначені «предмети, що мають грошову вартість», пода-

рунки, так і покровительство, обіцянки та інші вигоди. У статті 17 Конвенції ООН проти корупції йдеться про «розкрадання, привласнення або інше нецільове використання майна, державних грошей, приватної власності, цінних паперів або інших цінностей, якими державна посадова особа володіє в силу свого службового становища, з метою отримання вигоди». Таким чином, вигода може бути матеріальною або нематеріальною. Перелік пропонованих пільг

Відкритість переліку пропонованих вигод є зрозумілою з огляду на численні форми та варіації цих вигод, зумовлені специфікою діяння. Причина відкритості переліку, ймовірно, полягає в тому, щоб уникнути можливості уникнення відповідальності особами, причетними до корупційних дій.

Неправомірна вигода може пропонуватися як самим публічним службовцям, так і іншим фізичним чи юридичним особам.

Таким чином, Конвенція передбачає різноманітний перелік діянь, які держави зобов'язані визначати як корупційні, і всі вони більшою чи меншою мірою мають вищезазначені ознаки.

Корупція є не лише внутрішньодержавною проблемою, але міжнародною. Міжнародний характер цього злочину, транснаціональний характер різних складових корупційних практик, а також зв'язок між корупцією та організованою злочинністю вимагають міжнародно-правового регулювання боротьби з транснаціональною організованою злочинністю, в тому числі з корупційними правопорушеннями. На думку дослідників, «міжнародна корупція має дві основні сфери застосування: міжнародне економічне співробітництво та міжнародна організована злочинність».

Визнання необхідності боротьби з корупцією як міжнародним злочином з'явилося майже одночасно з прийняттям перших міжнародних документів, що регулювали питання протидії корупції. Так, у преамбулі Резолюції № 7 Восьмого Конгресу ООН з попередження злочинності та поведінки з правопорушниками «Корупція в державному управлінні» 1990 року вказується на універсальний характер проблеми корупції [2].

Про міжнародний характер проблеми свідчить також поява антикорупційних норм, головним чином, у рамках ЄС. Процес інтеграції та поява низки інститутів, органів управління та контролю в рамках ЄС призвели до необхідності створення спільної антикорупційної політики та єдиних правил боротьби з корупцією. Дії осіб, які вчиняють корупційні правопорушення в межах ЄС, мають міжнародний характер, оскільки завдають шкоди не лише окремим країнам, а й ЄС в цілому. Це означає, що суб'єктом відповідальності є не лише держава-член ЄС, а й ЄС в цілому.

Таким чином, коло діянь, щодо яких встановлюється юрисдикція Договірних Сторін, є широким, а поняття активної та пасивної корупції, що містяться в Протоколі I до Конвенції ЄС про захист фінансових інтересів, та публічних посадових осіб у статті 1 Протоколу, деталізуються з метою забезпечення криміналізації всіх можливих форм і проявів корупції. Протокол передбачає. Держави намагаються якомога ширше охопити всі можливі форми міжнародних злочинів, щоб врегулювати процедури, методи та заходи боротьби з міжнародними злочинами [3].

З метою регулювання процедур, методів і заходів боротьби з міжнародними злочинами поняття міжнародних злочинів не обмежується вчиненням таких злочинів лише в декількох державах, а включає в себе й інші злочини з цього переліку.

Так, відповідно до Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної злочинності, злочин має міжнародний характер не тільки тоді, коли він вчиняється в двох або більше країнах, але й тоді, коли він вчиняється в одній країні, але значна частина його підготовки, планування, керівництва або контролю здійснюється в іншій країні, а також тоді, коли він вчиняється в одній країні, але злочинець Це коли він здійснюється за участю або як суттєвий наслідок діяльності організованої злочинної групи, що здійснює діяльність.

Таким чином, це формулювання дозволяє вважати транснаціональними злочинами якомога ширший спектр діянь. Відсутність у міжнародних документах визначень таких термінів, як «істотний результат злочину» або «істотна частина підготовки або планування злочину», які використовуються в Конвенції, дозволяє кожній державі визначати власний зміст і встановлювати такі критерії істотності. Хоча це дозволяє приймати гнучкі прагматичні рішення в кожному конкретному випадку виявлення та розслідування злочинів, це також створює правову невизначеність та ускладнює міжнародно-правове співробітництво між країнами у конкретних справах, оскільки кожна країна може тлумачити цей термін по-своєму.

Крім того, Конвенція ООН проти транснаціональної злочинності регулює окремі аспекти боротьби з різними видами міжнародних злочинів, а транснаціональна корупція в ній розглядається лише в загальному вигляді. Крім того, з деяких питань держави-учасниці лише розглядають можливість вжиття заходів відповідно до Конвенції.

Крім того, з деяких питань держава-учасниця лише розглядає можливість вжиття заходів відповідно до Конвенції. Враховуючи загальну спрямованість і зміст Конвенції, а також той факт, що корупційні правопорушення набувають нових форм, видається доцільним більш детально регу-

лювання боротьби з транскордонною корупцією шляхом прийняття незалежного міжнародного інструменту.

Міжнародні документи вказують на необхідність боротьби з національною та міжнародною корупцією. Це видно з посилання Конвенції на ознаки міжнародної корупції. Ці ознаки включають наявність особливих суб'єктів, таких як іноземні публічні посадові особи, посадові особи міжнародних організацій та міжнародних судів, міжнародні державні службовці, а також особливі склади злочинів за участю цих суб'єктів, наприклад, підкуп іноземних публічних посадових осіб та посадових осіб публічних міжнародних організацій. Крім того, Антикорупційна конвенція прямо передбачає злочини з іноземним елементом, такі як міжнародний підкуп, як це передбачено статтею 8 Міжамериканської конвенції. Таким чином, критерії встановлення міжнародного характеру корупційних діянь є усталеними на глобальному рівні.

Крім того, для боротьби з міжнародними проявами корупції передбачено принцип криміналізації діянь, вчинених за межами території держави-учасниці, а також за межами її юрисдикції. Зокрема, Конвенція ООН проти корупції містить таке положення у статті 23(2). Для того, щоб злочин був визнаний кримінально караним і підлягав кримінальному переслідуванню, необхідно, щоб злочин, вчинений за межами юрисдикції держави-учасниці, підлягав покаранню згідно з національним законодавством держави, в якій він був вчинений, і згідно з національним законодавством держави-учасниці, в якій виконується або застосовується ця стаття [4].

Таким чином, особливістю міжнародно-правового змісту корупції є те, що це явище розглядається і як національне, і як міжнародне.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що, оскільки на сьогоднішній день не існує єдиного універсального загальноприйнятого

поняття корупції, держави намагаються визначити її соціальну характеристику, зміст, різновиди, з метою удосконалення правового регулювання боротьби з цим явищем.

У міжнародних документах під корупцією розуміють фіксований перелік правопорушень, які становлять корупційні діяння, і в багатьох конвенціях він є публічним. Такий перелік правопорушень, що міститься в антикорупційних конвенціях, дає можливість визначити основні ознаки таких правопорушень і тим самим кваліфікувати вчинені діяння як корупційні. До таких ознак належать наявність спеціального суб'єкта, умисел особи, яка вчиняє корупційне діяння, закінченість або незакінченість діяння, надання або обіцянка неправомірної вигоди (переваги) за вчинення корупційного правопорушення тощо.

Наразі такий підхід, який охоплює різні склади корупційних правопорушень, а не зводить поняття корупції до єдиного визначення, видається найбільш доцільним, оскільки найбільш повно враховує сфери, в яких може існувати корупція, відмінності національних правових систем та забезпечує певну гнучкість у питаннях криміналізації корупційних діянь.

На нашу думку, зазначений підхід є найприйнятнішим.

Література

1. Конвенція ООН проти корупції URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text
2. Нуруллаєв І. Міжнародно-правове співробітництво в системі Ради Європи у боротьбі з корупцією : автореф. дис. на здобуття канд. юрид. уаук : спец. 12.00.11 «Міжнародне право». Харків. 2008. 22 с.
3. Половинкіна Р. Ю. Роль міжнародних організацій у боротьбі з корупцією: теоретичний аспект. *Право та державне управління*. 2019. №. 2(35). Т. 1. С. 24–29.
4. Попов В. Міжнародно-правове регулювання взаємодії у сфері запобігання і протидії корупції. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2012. № 1(27). С. 135–142.